

Ermənilərin “millətçi”, özümüzünkülərin “bolşevik” hesab etdikləri xadim

Və ya Nəriman Nərimanovun gecikmiş təəssüfü

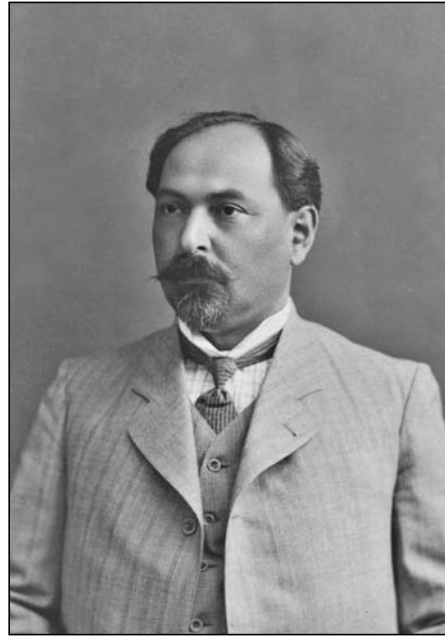
Hörmətli oxucum! Bu məqalədə Sizə Azərbaycanın görkəmli ictimai-siyasi xadimi və ədibi Nəriman Kərbəlayı Nəcəf oğlu Nərimanovun nə ictimai-siyasi fəaliyyətindən, nə də ədəbi-bədii yaradıcılığından bəhs etmək fikrindəyəm. Çünki bu haqda çox yazılıb, çox deyilib. Məqalədə ermənilərin, rusların “millətçi”, özümüzünkülərin “bolşevik” adlandırdığı, “böyük qardaş”larının şübhəli bir şəraitdə aradan çıxartdıqları N.Nərimanovun öldürülməsindən bəhs etmək istərdim. İşğaldan az sonra “Kaş bolşevik olmaydım!” deyər təəssüf hissi keçirən N.Nərimanov haqqında.

1920-ci ilin aprel işğalından az sonra N.Nərimanov Azərbaycan İnkilab Komitəsinin Rəyasət Heyətinin sədri təyin edilsə də, Azərbaycanın “külli ixtiyarı” verilmişdi heyətin sırası üzvü Əliheydər Qarayevə. O, Ə.Qarayev ki, kommunist partiyasının Azərbaycan xalqının mənafeyinə zidd olan bütün tapşırıqlarını danışıqsız yerinə yetirməsi, milli duyğulara nifrət bəsləməsi, Azərbaycanda rus və erməni nüfuzunun möhkəmlənməsi üçün eləndən gələn edərək bu yolda ən şərəfsiz işlərdən belə çəkinməməyi ilə seçilib. N.Nərimanovun “Ucqarlarda inkilabımızın tarixinə dair” adlı məqaləsindən aydın olur ki, bu işlərdə Rəyasət Heyətinin müavini Mirzə Davud Hüseynov da Ə.Qarayevə dəstək olub. Yəni N.Nərimanov, sadəcə səndə üzrə Heyətin sədri imiş. Yuxarılarla bəzi milli məsələlərdə hesablaşmadığı üçün onlar da Azərbaycanın “külli ixtiyarını” “sədaqətinə” şübhə etmədikləri Əliheydərə tapşırırmışdılar.

Bu haqda N.Nərimanovun “Ucqarlarda inkilabımızın tarixinə dair” məqaləsində (o, bu məqaləni Mərkəzi Komitəyə - İ.V.Staline və L.D.Trotskiyə də göndərmişdi) yetərinçə tutarlı faktlar var. Müəllif yazırdı: “İşlərlə tanış olduğdan sonra mən İnkilab Komitəsinin Rəyasət Heyətinin iclasını təyin etdim və o zaman faktiki olaraq hər şeyi idarə edən yoldaş Pankratovu dəvət etdim. Mən belə bir məsələ

lə qoydum ki, İnkilab Komitəsinin sanksiyası olmadan heç kim güllələnməsin. Mirzə Davud Hüseynov və Əliheydər Qarayev bunun əleyhinə çıxdılar. Beləliklə, hər şey yenə də əvvəlki kimi davam edirdi” (O, Pankratov ki, Siyasi İdarəyə rəhbərlik edirdi və minlərlə günahsız azərbaycanlının həbsinə, sürgünə göndərilməsinə və güllələnməsinə imza atmışdır).

Görkəmli yazıçımız və o dövrün hadisələrinin canlı şahidi olan Manaf Süleymanov yazırdı: “Böyük vəzifə sahibləri arasında Əli-

heydər Qarayev yeganə adam idi ki, bolşeviklər ona ən yüksək hərbi rütbə, general rütbəsi vermişdilər”.

N.Nərimanov yenə həmin məqaləsində yazırdı: “Yoldaş S.Orconikidze nəyə görə isə Mərkəzi Komitədə belə bir məsələ qoydu: “Azərbaycan respublikası müstəqilmi yaşamağı, yaxud tərkib kimi Sovet Rusiyasına daxil olmalıdır?” Yenə MK üzvləri Qarayev və M.D.Hüseynov belə bir təklif irəli sürdülər ki,

bizə heç bir müstəqillik lazım deyil, biz Azərbaycanı Sovet Rusiyasına birləşdirməliyik” (Serqo Orconikidze o zaman həm Xalq Ağır Sənaye Komissarı, həm də Siyasi Büronun üzvü idi).

Aprəl işğalının ilk günündən Bakı neftinə qənim kəsilən Serebrovskinin talancılıq siyasətinə də N.Nərimanov həmin məqaləsində etirazını açıq-aydın bildirib: “Mən neft məhsullarından Azərbaycanın xeyrinə faizli ayrımalara dair düz bir il yoldaş Serebrovski ilə mübarizə aparmışam, işi Siyasi Büroya qədər çatdırmışam, Siyasi Büro bu ayrımanı yerinə yetirməyi qərarla yol. Serebrovskiye bir vəzifə olaraq tapşırırmışdı. Nə üçün yol. Serebrovski indiyə qədər bunu lazımcına yerinə yetirmir? Nə üçün respublika EMKA-sı bu qərarın icrasına nəzarət etmir? Ona görə ki, Kirov, Mirzoyan yoldaşlar və onların kompaniyası işə saymaz münasibət bəsləyirlər”.

V.İ.Lenin A.P.Serebrovskini hələ 1919-cu ildə “Azərneft”ə rəis təyin etmişdi. O, 1920-ci il aprelin 28-dən - işğalın ilk günündən iyunun 10-a qədər, 40 gün ərzində Rusiyaya 5 milyon ton, o zamanın ölçüsü ilə 250 milyon pud neft göndərib. Levon Mirzoyan isə bir müddət AK (b) P MK-nin və Bakı Komitəsinin birinci katibi vəzifələrini icra edib. Bu vəzifəni necə icra etməsi haqqında yenə də M.Süleymanovun “Son bahara catdıq...” əsərindən oxuyuruq: “Levon Mirzoyan azərbaycanlı vəzifə sahiblərini itaətdə saxlamaq üçün min-bir hiylə və üsuldan istifadə edirdi. Azərbaycanlı kadrların əleyhinə işlətdiyi hiylələrdən biri də həmsəhərlərdən ustalıqla istifadə etməsi idi. Onlara ərzaq, geyim verərdi. Mirzoyan onları hər dəfə Nəriman Nərimanovun əleyhinə danışırdı, ona millətçi damğası vurdururdu”.

Azərbaycanlılara qarşı hədsiz dərəcədə nifrət bəsləyən, çox amansız və köbud olan Sergey Mironovic Kirov isə 1920-ci ildə Azərbaycan K (b) P MK birinci katibi işləyib.

Hörmətli oxucum! Diqqət yetirin, məmləkətimizi kimlərin “idarə” etdiyinə. Azərbaycan Kommunist (b) P Mərkəzi Komitəsinin bütün rəhbər heyəti Azərbaycana, onun təbii sərvətlərinə, müstəqilliyinə qənim kəsilən rus şovinistlərindən, erməni daşnaklarından

Qərənfil Dünyaminqızı
Əməkdar jurnalist

və mənəviyyatsız yerli bolşevik gədalarından ibarət idi.

Azərbaycanda Sovet hakimiyyətinin qələbəsinin ikinci günündən, 1920-ci il aprelin 29-dan “Azərneft”ə və Bakı Sovetinə rəhbər rus təyin edilmişdi və on illərlə beləcə davam etmişdi. Bu iki idarədə demək olar ki, bütün əsas vəzifələr rus və ermənilərin əlində idi. Nərimanov Bakıdan Moskvaya “göçürüldükdən” sonra mikoyanlar, mirzoyanlar və onların azərbaycanlı “həmkarları” Bakıda “at oynatmağa” başladılar. Belə bir şəraitdə N.Nərimanov acizənə bir şəkildə həmin məqaləsinin sonunda yazırdı: “Mən tərkibi tamamilə düşmənlərdən ibarət olan AzMK-nin (AK (b) P MK) qərarlarına təsir göstərə bilmirəm”.

“Mən insanın insan tərəfindən əsarətinin əleyhinəyəm” söyləyən N.Nərimanov özü də bilmədən məmləkətin bolşevizmin əsarətinə sürüklənələrə dəstək oldu. Onun 1925-ci ilin 28 yanvarında yazdığı “Oğlum Nəcəfə məktub”undan da bəlli olur ki, o, artıq bolşevizmin uzun bir ömür sürməyəcəyini anlayıb. “Bəlkə də sən bu sətirləri oxuyarkən, bolşevizm heç olmayacaq”.

Sonda yenə N.Nərimanovun sözlərini xatırladım: “Saflıq, səmimiyyət, mehribanlıq, mürdlik, comərdlik türk-tatar çövmünün tarixi sifətlərindəndir...”. Elə bu saflığımızın, səmimiyyətimizin, qonaqpərvərliyimizin nəticəsidir ki, “qardaş, qonşu” deyib süfrəmizin başında oturdığımız ermənilər torpaqlarımızı işğal ediblər.

P.S. Martin xalqımız üçün bayramlarla zəngin bir ay olmasına baxmayaraq, bu ayda 1918-ci ildə baş verən faciəmiz də var. O, faciə ki, illər, əsrlər belə keçsə, qan yaddaşımızdan silinməyəcək. Daha doğrusu, silinməməyi üçün mübarizə aparmalıyıq. Yoxsa yenə də faciələrə düşər olarıq.